

O pro-hraném životě Václava Kubáta

Malým slavnostním setkáním si koncem roku 2014 spolupracovníci a přátelé připomněli osmdesáté narozeniny Václava Kubáta, muže, který největší část své tvůrčí i učitelské dráhy věnoval hračce. Je představitelem druhé poválečné generace, navazující na zakladatelskou práci profesora Viktora Fixla (1914–1986), o němž jsme psali v zářijovém čísle Poradce 2014.

PHDR. OSKAR BRŮŽA

Byl jeho žákem, spolupracovníkem a v letech 1978 až 1999 i jeho nástupcem jako vedoucí oboru tvorby hraček a dekorativních předmětů na dnešní Vyšší odborné škole a Střední uměleckoprůmyslové škole na Žižkově náměstí v Praze.

Během své profesní dráhy kromě hraček úspěšně navrhoval také užitékové předměty a věnoval se i grafice. Je například autorem zeleného loga Správná hračka a spolu s doc. Evou Opravilovou a řadou dalších spolupracovníků patří k tvůrcům tohoto způsobu nadstandardního posuzování hraček.

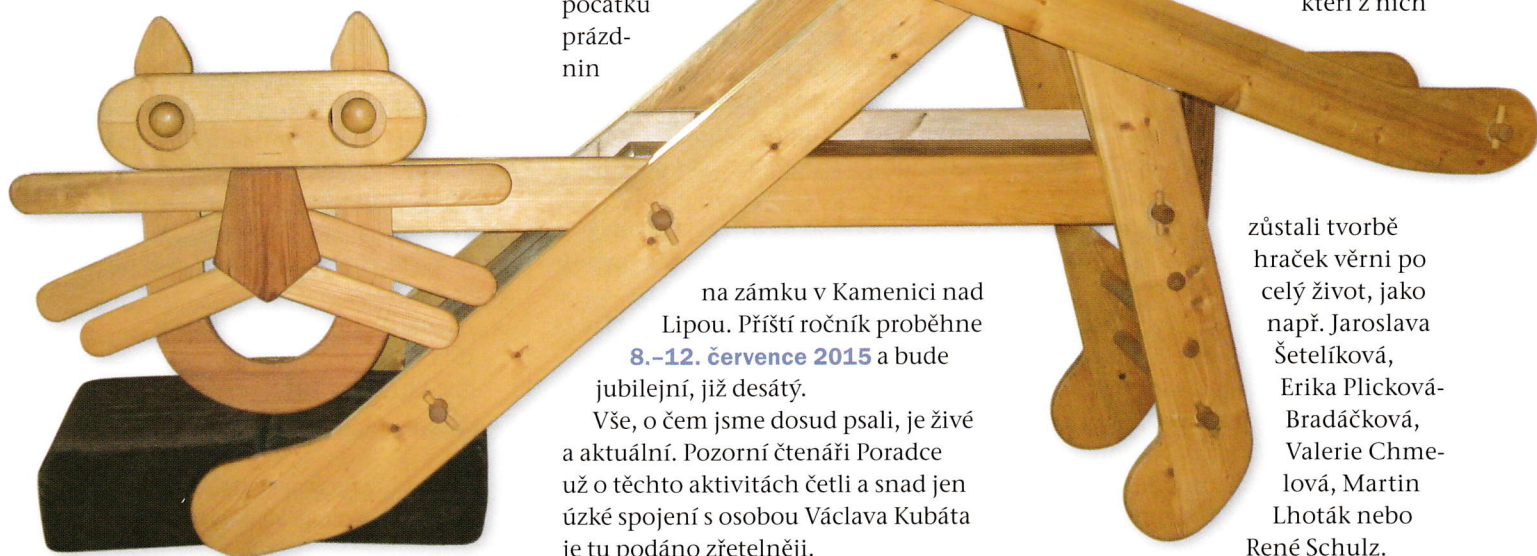
I Kočkohrátky i Hračkobraní

Mezi nejvýznamnější výsledky jeho samostatného organizačního úsilí v 90. letech patří založení **Sdružení pro**

hračku a hru (1992) a přetvoření sekce „hračka – loutka“ bývalého Svazu českých výtvarných umělců v nynější profesní spolek známý jako **Asociace hračka Unie výtvarných umělců ČR** (1994). V novém tisíciletí inicioval vznik **výstavy Kočkohrátky**, jednoho z divácky nejúspěšnějších výstavních projektů svého druhu, který v letech 2003–2009 zhlédlo na jedenácti místech České republiky téměř 35 tisíc návštěvníků. A díky této výstavě byl Václav Kubát spolu se svými spolupracovníky zaangażován na společném projektu města Kamenice nad Lipou, jeho muzea a Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, jímž je **Hračkobraní**, probíhající od prvního ročníku 2006 vždy na počátku prázdnin

I Čtvrtstoletí pedagogické práce i profesní činnosti

Životní jubileum bylo však i příležitostí připomenout si jednotlivé životní etapy aktivní Kubátovy činnosti. Uzavřenou kapitolou je více než čtvrtstoletí trávající pedagogická práce na již zmíněné žižkovské škole. Vyučoval tam zprvu externě, od roku 1974 byl řádným členem pedagogického sboru a od roku 1978 vedoucím oboru. Pod jeho vedením absolvovalo více než 250 žáků, z nichž mnozí pokračovali ve vysokoškolském studiu oborů design, ilustrace, animovaný film, loutkářství a scénografie, architektura či textilní tvorba. Další absolvovali pedagogické školy nebo studovali dějiny umění. A někteří z nich

na zámku v Kamenici nad Lipou. Příští ročník proběhne **8.–12. července 2015** a bude jubilejnější, již desátý.

Vše, o čem jsme dosud psali, je živé a aktuální. Pozorní čtenáři Poradce už o těchto aktivitách četli a snad jen úzké spojení s osobou Václava Kubáta je tu podáno zřetelněji.

zůstali tvorbě hraček věrni po celý život, jako např. Jaroslava Šetelíková, Erika Plicková-Bradáčková, Valerie Chmelová, Martin Lhoták nebo René Schulz.

Kubátova práce na škole se prolínala s prací v oborové sekci Svazu českých výtvarných umělců. Tam pokračoval ve spolupráci se svým předchůdcem ve školní výuce Viktorem Fixlem, po jehož smrti vedení této sekce převzal. Jedním z výsledků činnosti sekce byl vznik **prvního specializovaného oborového časopisu Hračka**. Vydával jej Státní zkušební ústav lehkého průmyslu v Českých Budějovicích s finanční podporou Českého fondu výtvarných umění. Václav Kubát byl více než jedno desetiletí předsedou redakční rady a spolu se svými spolupracovníky, zejména s již zesnulou PhDr. Věrou Rusínovou, zmapoval dobovou produkci i příběhy lidí, kteří hračky vytvářeli. Dnes je proto časopis cenným historickým pramenem.

I Vlastní autorská tvorba

Současně se Václav Kubát věnoval vlastní autorské tvorbě, která byla prezentována na pravidelných oborových prodejních výstavách v podniku **Českého fondu výtvarných umění Dílo**; všechny originální práce byly obvykle vyprodány a dnes je v autorově archivu jen zlomkovitá fotografická a kresebná dokumentace všeho, co vytvořil. Výstavy byly exportovány i do zahraničí, kde byly neméně komerčně úspěšné.

Do této doby spadají i Kubátovy **návrhy a realizace objektů pro mateřské školy a dětská hřiště**. Na rozdíl od dobové (a žel i mnohé dnešní)

produkce splňovaly Kubátovy návrhy nejen technické, zdravotní a bezpečnostní normy, ale byly originální svým výtvarným řešením. Děti dostávaly k dispozici **velká stylizovaná zvířata a pohádkové postavy**. Objekty byly konstruovány jako mobilní a samonosné a byly funkční i v zimě po přesunu do interiéru. Většina návrhů našla své uplatnění zejména v podnikových mateřských školách.

V 70. a 80. letech rozvinul jubilant i svou představu **dřevěných hraček schopných animace** s využitím vlastností dřeva samotného, bez cizorodých konstrukčních prvků. Při spojení čepu a rozporu využil přirozenou pružnost dřeva a zcela jinak, než je tomu

u loutek, dokázal dřevo rozpohybovat. Již tehdy začal vytvářet a dodnes tvoří objekty, které lze pracovně označit jako „hračky nehračky“; jde většinou o stylizovaná zpodobení zvířat, jež jsou hračkám typově blízká, ale mají omezený „hrací potenciál“. Tyto artefakty nejsou primárně určeny ke hře, ale k dekorativním účelům.

Podivuhodná všestrannost Kubátovy tvorby, kterou uplatnil jak v pedagogické práci, tak ve vlastních projektech, nebyla jen výsledkem studia a spolupráce s Viktorem Fixlem. Byla i výsledkem dvacetileté praxe po ukončení studia.

I Prezentace na dvou světových výstavách

Pokud jde o studium, Václav Kubát nastoupil na Ústřední školu bytového průmyslu v Praze, oddělení soustružení dřeva. V průběhu studia

(v roce 1952) se škola změnila na Vyšší uměleckoprůmyslovou školu a vzniklo i nové oddělení tvorby hraček a dekorativních předmětů. Po složení maturitní zkoušky v roce 1954 nastoupil mladý absolvent jako – podle dobové terminologie odvozené ze Sovětského svazu – „inženýr návrhář“ v oboru hračky a upomínkové předměty do pražského **Institutu vývoje a projekce**. Institut zodpovídal za vývojovou činnost výrobních družstev na celém území Československé republiky. Práce v institutu spolu s výjezdy do provozů družstev po celé republice byly dobrou a inspirativní školou života. V roce 1963 se Václav Kubát stal vedoucím výtvarníkem vývojového oddělení družstva **Výtvarná řemesla Praha**. Jeho realizované návrhy z této doby zahrnují celý sortiment výroby (svítidla, předměty ke stolování, hračky, dekorativní a upomínkové předměty), ale také grafické návrhy značek, potisků aj. Za dobu této (nikoli výhradně) hračkářské tvorby získal na dvacet různých ocenění (ÚBOK, Institut průmyslového designu, Výstaviště Ostrava, Brněnské veletrhy a výstavy aj.).

Do pojednáváného období Kubátova života spadá i účast na přípravě státní prezentace na dvou světových výstavách. Tou první byla v **roce 1958 světová výstava v Bruselu**. Část expozice zaměřenou na dětský svět koncipoval **Jiří Trnka** a na realizaci spolupracoval také **Viktor Fixl**. Ten Kubátovi jako zručnému soustružníkovi dřeva a začínajícímu tvůrci svěřil přípravu návrhů i výrobu některých hraček (figurky, zvířátka, dřevěné pohyblivé hračky, autíčka, tramvaj). Úspěch výstavy byl veliký a stojí za to připomenout, že díky tomu následovala pro návrhářství a výrobu hraček u nás zlatá doba. O promyšlenou a koncepční produkci hraček z Československé republiky, nejen dřevěných, ale později i plastových, byl ve světě velký zájem. Proto i na **EXPO 67 v Montrealu** byla naše země představena formou **vlaku hraček, „projíždějícího“ krajinou kolem různých pozoruhodností**. To už byl Viktor Fixl sám autorem námětu i scénáře expozice a tvůrčí podíl žižkovské školy a Václava Kubáta byl zásadní.

I Řemeslná zručnost i výtvarná invence

Zmínil jsem se o tom, že Viktor Fixl přibíral svého žáka ke spolupráci zprvu především pro jeho řemeslnou dovednost. Václav Kubát na tyto začátky vzpomíná takto: „Nejdříve jsem se s prof. Fixlem setkal jako žák, později jsem se stal jeho spolupracovníkem a ještě později jeho nástupcem. Přešel jsem na školu po prvním ročníku učení soustružníkem dřeva. Znal jsem pracovní postupy z rodinného prostředí, a tak jsem se z žáka stával postupně spolupracovníkem.“ Vztah ke dřevu získával vskutku již od kolébky. Narodil se 2. prosince 1934 jako druhé dítě Marii a Václavu Kubátovým v Chudenicích u Klatov. Jeho otec byl tesařem, vyráběl však příležitostně i jiné předměty ze dřeva a v předvánočním období i dřevěné hračky. Rodová tradice je ale ještě starší. Jeho prapraděd, chudenicový tesařský mistr Josef Kubát, provedl na věži kostela, zrušeného josefínskou reformou, na náklady majitelů panství Černínů dostavbu rozhledny zvané Bolfánek. Ta dodnes patří v Čechách mezi rozhledny nejkrásnější.

Třebaže na obecné i měšťanské škole učitelé rozpoznali a rozvíjeli Kubátovy výtvarné schopnosti, zejména kresbu, rodiče nepomýšleli na žádná synova studia. Podle otcova přání se měl

vyučit kolářem. Na naléhání učitelů i díky mamince dostal lepší šanci. V roce 1949 se stal učněm v **družstvu umělecké výroby Chodovia Domažlice** a začal se věnovat soustružení dřeva. Učňům byla určena i tříměsíční Učební pokračovací škola v Tachově, kde došlo ke vskutku osudovému rozhodnutí – Václav Kubát si podal přihlášku ke studiu soustružení dřeva v Praze. Tam už jej profesori **Václav Markup a František Kment** začali vést k samostatné výtvarné činnosti. Václav Kubát dodnes uchovává svou první realizovanou práci – asi desetcentimetrovou figurku hutníka. I další dva zachované rulery (kameník a tesař) odrážejí jak dobové představy o hračkách, tak i pouňorové společenské souvislosti.

Když v roce 1952 přišel na školu Viktor Fixl a založil **oddělení tvorby hraček a dekorativních předmětů**, měl mezi svými prvními žáky nejen nadaného výtvarníka, ale i výborného řemeslníka a soustružníka dřeva. Díky jejich společné práci se pak škola stala po desetiletí centrem všeho hračkářského dění.

I Základ malého muzea v Heřmánkách u Dubé

Prožije-li člověk podstatnou část aktivního života v Praze, mnohdy zatouží velkoměsto opustit a najít domov znovu tam, kde se narodil. Ne tak Vác-

lav Kubát. V roce 1961 objevil spolu s kamarády ze školy na sever od Prahy v Heřmánkách u Dubé domek, který se stal jeho druhým domovem. Tam má dnes svůj příbytek i dílnu, tam začíná pořádat své písemnosti i sbírku hraček a vytváří základ pro malé muzeum, které bude přístupné všem kolemjdoucím. Ale jak už tomu u muzeí bývá, jeho hlavním smyslem je zastavit čas, přibrzdit trochu tvůrčí nápady a umožnit jubilantovi v klidu zrekapitulovat a zdokumentovat vlastní tvorbu.

„Hračky? To jsou první věci, které člověk dostává do ruky. Musí být lákavé, opravdové, srozumitelné, nechávat prostor pro fantazii a zároveň působit při výchově dítěte,“ podotýká Václav Kubát. Nejspíš si s takovými hračkami z dílny svého otce hrával. Když se narodil, byli jeho rodiče rádi, že ho mají. Jak by ne! Ovšem i po pro-hraných osmdesáti letech v pamětním listu účastníků narozeninového setkání čteme:

„Jsmo rádi, že Tě máme. Za všechny předškoláky Eva Opravilová.“

Tak díky za všechno a hodně zdraví! ■

Autor je tajemníkem a koordinátorem Unie výtvarných umělců ČR a podílí se na dramaturgii Hračkobraní – festivalu hraček z přírodních materiálů v Kamenici nad Lipou a na organizaci udělování známky kvality Správná hračka